

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

TOPLUMLAŞMA VE TOPLUMSALLAŞMA EŞİĞİNDE KÜLTÜR

1. Kültür (Tanım, Özellikler, İşlevler ve Ortamlar).....	17
1.1. Hayvanlarla Bitkilerin Yetiştirilmesinden İnsanların Yetiştirilmesine: Kültür.....	17
1.2. Kültürün Özellikleri ve İşlevleri	18
1.3. Kültür Ortamları.....	22
1.3.1. Sözlü Kültür Ortamı	22
1.3.2. Yazılı Kültür Ortamı	22
1.3.3. Elektronik Kültür Ortamı	22
2. Kültür ve Toplumsal Normlar	23
2.1. Töre/Örf.....	24
2.2. Gelenek.....	25
2.3. Âdet.....	26
2.4. Görenek.....	26
2.5. Teamül.....	26
2.6. Moda	26
Özet Değerlendirme	27
Değerlendirme Soruları	30

II. BÖLÜM

KÜLTÜR BİLİMLERİNİN BİR ŞUBESİ OLARAK HALK BİLİMİ

1. Halk Biliminin Tanım Sorunları	33
2. Halk Biliminin İçeriği, Amacı	37
3. Folklor ve İdeoloji	42
4. İnsan ve Kültürü Anlamak İçin Bir Anahtar: Halk Bilimi Ürünlerinin İşlevleri.....	46
5. Halk Biliminin Diğer Kültür Bilimleri İle İlişkisi	49
5.1. Edebiyat ve Halk Bilimi.....	49
5.2. Sosyoloji ve Halk Bilimi	51
5.3. Antropoloji ve Halk Bilimi.....	52
5.4. Etnoloji, Etnografya ve Halk Bilimi.....	53
5.5. Dilbilimi ve Halk Bilimi.....	54
5.6. Teoloji ve Halk Bilimi	56
5.7. Tarih ve Halk Bilimi.....	57
5.8. Arkeoloji ve Halk Bilimi	58
5.9. Diğer Bilimler ve Halk Bilimi	59
6. Halk Bilimi Ürünlerinin Kadroları.....	59
Özet Değerlendirme	64
Değerlendirme Soruları	68

III. BÖLÜM

HALK BİLİM ARAŞTIRMALARININ TARİHİ

1. Batı Dünyasında Halk Bilimi Araştırmaları Tarihi	71
1.1. Avrupa'da Halk Bilimi Araştırmaları Tarihi	71
1.1.1. Avrupa'da Halk Bilimi Araştırmalarının Öncülleri.....	71

1.1.2. William J. Thoms ve "Folklore/ Halk Bilimi" Kavramı	74
1.1.3. Avrupa'da Halk Bilimi Araştırmalarının Tarihi	76
1.1.3.1. Almanya'da Halk Bilimi Araştırmaları	76
1.1.3.2. İngiltere'de Halk Bilimi Araştırmaları	79
1.1.3.3. Fransa'da Halk Bilimi Araştırmaları	83
1.1.3.4. Rusya'da Halk Bilimi Araştırmaları	86
1.1.3.5. İskandinav Ülkelerinde Halk Bilimi Araştırmaları	89
1.1.3.5.1. Finlandiya'da Halk Bilimi Araştırmaları	89
1.1.3.5.2. İsveç'te Halk Bilimi Araştırmaları	91
1.1.3.5.3. Danimarka'da Halk Bilimi Araştırmaları	92
1.1.3.5.4. Norveç'te Halk Bilimi Araştırmaları	92
1.2. Amerika'da Halk Bilimi Araştırmaları	93
2. Türkiye'de Halk Bilimi Araştırmaları	96
2.1. Öncü Araştırmacılar	96
2.1.1. Şinasi ve Halk Bilimi	97
2.1.2. Namık Kemal ve Halk Bilimi	98
2.1.3. Ziya Paşa ve Halk Bilimi	99
2.1.4. Ahmet Vefik Paşa ve Halk Bilimi	100
2.1.5. Ziya Gökalp ve Halk Bilimi	100
2.1.6. Fuat Köprülü ve Halk Bilimi	101
2.1.7. Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Halk Bilimi	102
2.1.8. Selim Sırrı Tarcan ve Halk Bilimi	102
2.2. Öncü Kurumlar	103
2.2.1. Türk Derneği	103
2.2.2. Türk Yurdu Cemiyeti	104
2.2.3. Türk Ocağı	105
2.2.4. Türkiyat Enstitüsü	106
2.2.4. İstanbul Belediye Konservatuarı (Darü'l Elhan)	107
2.2.5. Musiki Muallim Mektebi	109
2.2.6. Ankara Etnografya Müzesi	111
2.3. Türk Halk Bilimi Araştırmalarının Kurumsallaşması	112
2.3.1. Türk Halk Bilgisi Derneği	113
2.3.2. Türk Dil Kurumu	115
2.3.3. Halk Evleri	116
2.3.5. Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi ve Pertev Naili Boratav	119
2.3.5. Atatürk Üniversitesi ve Mehmet Kaplan	120
2.3.6. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü	121
2.3.7. Millî Folklor Enstitüsü	123
2.3.8. YÖK ve Sonrasında Halk Bilimi	124
2.4. Dergicilik Faaliyetleri	125
2.4.1. Halk Evleri Mecmuaları	125
2.4.2. Folklor Postası	126
2.4.3. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi	127

2.4.4. Türk Etnografya Dergisi.....	127
2.4.5. Folklor Doğru.....	128
2.4.6. ODTÜ Halkbilim Dergisi.....	128
2.4.7. Millî Folklor.....	128
2.4.8. Folklor/Edebiyat.....	129
3. Türk Dünyasında Halk Bilimi Araştırmaları.....	130
3.1. Kıbrıs ve Balkanlarda Halk Bilimi Araştırmaları.....	130
3.1.1. Kıbrıs'ta Halk Bilimi Araştırmaları.....	130
3.1.2. Balkanlarda Halk Bilimi Araştırmaları.....	131
3.1.2.1. Bulgaristan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	131
3.1.2.2. Eski Yugoslavya'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	133
3.2. Azerbaycan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	135
3.3. Türkmenistan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	139
3.4. Özbekistan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	145
3.5. Kırgızistan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	155
3.6. Kazakistan'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	160
3.7. Tatar-Başkurt Halk Bilimi Araştırmaları.....	166
3.7.1. Tatar Halk Bilimi Araştırmaları.....	166
3.7.2. Başkurt Halk Bilimi Araştırmaları.....	168
3.8. Sibirya'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	171
3.8.1. Yakutistan (Saha)'da Halk Bilimi Araştırmaları.....	171
3.8.2. Altay Türkleri Halk Bilimi Araştırmaları.....	173
3.8.3. Şor Türkleri Halk Bilimi Araştırmaları.....	175
3.8.4. Tıva Türkleri Halk Bilimi Araştırmaları.....	176
Özet Değerlendirme.....	180
Değerlendirme Soruları.....	194

IV. BÖLÜM

HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARININ KAYNAKLARI

1. Sözlü Kaynaklar.....	200
2. Yazılı Kaynaklar.....	202
2.1. Çin Yıllıkları/Tarihleri.....	203
2.2. Orhun ve Yenisey Yazıtları.....	204
2.3. Eski Uygur Metinleri.....	204
2.4. Kutadgu Bilig.....	204
2.5. Dîvânü Lügâti't-Türk.....	205
2.6. Codex Cumanicus.....	205
2.7. Atabetü'l-Hakâyık.....	205
2.8. Dede Korkut Kitabı.....	206
2.9. Tarih Kitapları.....	206
2.10. Masal Kitapları.....	207
2.11. Fıkra Kitapları.....	207
2.12. Atasözü Kitapları.....	208
2.13. Cönkler ve Mecmualar.....	210

2.14. Şâirnâmeler	211
2.15. Menâkıpnâmeler	211
2.16. Destan Kitapları, Hz. Ali Cenknâmeleri, Küçük Destan Yazmaları, Hızırnâmeler, Fütüvvetnâmeler vd.	212
2.17. Seyahatnâmeler	212
2.18. Mesneviler	212
2.20. Fetvalar	213
2.21. Gazete ve Dergiler	213
3. Maddi Kültür Kaynakları	213
4. Görsel Kaynaklar	214
Özet Değerlendirme	216
Değerlendirme Soruları	221

V. BÖLÜM

HALK BİLİMİ ARAŞTIRMA KURAM VE YÖNTEMLERİ

1. Ulusçu Folklor Kuram ve Yöntemleri	225
1. 1. Köken Arayışları	225
1. 1. 1. Johann Gottfried von Herder	225
1. 1. 2. Grimm Kardeşler	227
1. 2. Tarihi Coğrafi Fin Okulu	229
2. Evrimci Folklor Kuram ve Yöntemleri	233
2. 1. Anaerkil Toplum Tartışmaları	235
2. 3. John Ferguson McLennan'ın Totemizm ve Egzogami Kuramları	238
2. 4. James Frazer ve Büyü Kuramı	239
2. 5. Pierre Saintyves ve Sembolik Mitoloji	242
2. 6. Arnold Van Gennep ve Biyolojik Folklor	243
2. 7. George Laurence Gomme ve Tarihi Yeniden Kurma	244
3. Difüzyonist (Yayılmacı) Folklor Kuram ve Yöntemleri	245
3. 2. Alman Etno-Coğrafya Okulu	249
3. 3. Heliolitik İngiliz Okulu	251
3. 4. Tarihsel Özgücü Amerikan Okulu	252
3. 5. Hindolojist Okul	254
4. Psikanalitik Folklor Kuram ve Yöntemleri	256
5. Yapısalcı Folklor Kuram ve Yöntemleri	262
5. 1. Kahraman Biyografisi Üzerine Yapısal Çözümlemeler	263
5. 2. Vladimir Propp'un Yapısalcı Çözümleme Yöntemi	265
5. 3. Claude Lévi-Strauss Yapısalcılığı	267
6. İşlevselci Folklor Kuram ve Yöntemleri	269
6. 1. Bronislaw Malinowski ve Bireyci İşlevselcilik	270
6. 2. Alfred R. Radcliffe-Brown ve Yapısal İşlevselcilik	275
6. 3. Robert K. Merton'un Bozuk ve Örtük İşlev Kuramı	277
6. 4. Max Gluckman ve Diyalektik İşlevselcilik	278
6. 5. Folklor Çalışmalarında İşlevselcilik	279
7. Sözlü Kompozisyon Kuramı	280

8. Performans Kuramı	282
8. 1. Halk Kavramı Üzerine Tartışmalar.....	282
8. 2. İcra Merkezli Kuramsal Yaklaşımlar.....	283
9. Feminist Folklor Kuram ve Yöntemleri	286
9. 1. Sosyal Bilimler ve Feminizm.....	288
9. 2. Halk Bilimi ve Feminizm.....	290
9. 3. Halk Bilimi ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları	291
Özet Değerlendirme	295
Değerlendirme Soruları	305

VI. BÖLÜM

HALK BİLİMİ VERİ TOPLAMA VE İNCELEME TEKNİKLERİ

1. Nitel Araştırma Hakkında Birkaç Söz.....	309
2. Alan Araştırması ve İncelemeyle İlgili Temel Kavramlar	311
2.1. Alan (Saha).....	311
2.2. Kaynak Kişi.....	311
2.3. İcra ve İcraçı.....	312
2.4. Bağlam (Ortam).....	312
2.5. Derlemeci/Derleyici.....	313
2.6. Örneklem ve Evren Grubu.....	313
2.7. Hipotez.....	314
2.8. Olgü/Fenomen	314
2.9. Problem ve Amaç	314
2.10. Veri Toplama Araçları.....	315
2.11. Monografi.....	315
3. Derleme (Alan Araştırması)	315
3.1. Derleme Öncesi	316
3.2. Derleme Sırası.....	316
3.3. Derleme Sonrası.....	318
Özet Değerlendirme	321
Değerlendirme Soruları	323

VII. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN MİMARİYE DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Halk Hayatının Mimari Esaslı Somut Kültürel Unsurları.....	327
1.1. Geleneksel Mimari	327
1.1.1. Yapı Sanatı ve Sanatçıları	328
1.1.2. Yapı Malzemeleri ve Yapım Sistemleri	329
1.1.3. Yapı Tipleri	336
1.1.3.1. Barınma Amaçlı Yapılar	336
1.1.3.1.1. Barınma Amaçlı Yapıların Dış ve İç Düzeni.....	337
1.1.3.2. Ulaşım Amaçlı Yapılar.....	345
1.1.3.3. Dini Yapılar	347
1.1.4. Geleneksel Mimaride Süsleme.....	348
Özet Değerlendirme	352

Değerlendirme Soruları	355
------------------------------	-----

VIII. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN EKONOMİYE VE TEKNOLOJİYE DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Halk Ekonomisi Kavramı	359
2. Halk Ekonomisi Bağlamında Geçim Tarzları.....	359
2.1. El Sanatları ve Zanaatkârlık	359
2.4. Avcılık ve Araç-Gereçleri	364
2.5. Ormancılık ve Araç-Gereçleri	367
2.6. Arıcılık ve Araç-Gereçleri.....	370
2.7. Taşımacılık ve Araç-Gereçleri	372
2.8. Aydınlatma Teknikleri ve Araç-Gereçleri.....	374
2.9. Isınma Teknikleri ve Araç-Gereçleri	374
Özet Değerlendirme	376
Değerlendirme Soruları	379

IX. BÖLÜM

BESLENME VE MUTFAK EKSENİNDE SOMUT KÜLTÜREL UNSURLAR

1. Beslenme Kültürünün Tarihsel Gelişimi	383
2. Türklerde Beslenme Kültürü	384
3. Türk Mutfağında Yer Alan Başlıca Gıda Ürünleri ve Bunların Kullanım Şekilleri.....	385
3.1. Türk Mutfağında Ekmek ve Yapım Teknikleri	385
3.2. Türk Mutfağında Hayvansal Ürünler	386
3.3. Türk Mutfağında Sebze ve Meyveler	386
3.4. Türk Mutfağında İçecek ve Tatlılar	387
4. Mutfak Kültürüne Etki Eden Faktörler	387
4.1. İklim ve Coğrafya	387
4.2. Din.....	388
4.3. Kültürel Etkileşim ve Ticaret	388
5. Türklerde Mutfak Düzeni	389
Özet Değerlendirme	390
Değerlendirme Soruları	393

X. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN GİYİM-KUŞAM VE SÜSLENMEYE DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Giyim-Kuşam ve Süslenme Hakkında Genel Kavram ve Tanımlar	397
2. Giyim-Kuşam ve Süslenme Konusuna Yönelen İlk Dikkatler	399
3. Türk Giyim- Kuşam ve Süslenme Tarihi	401
4. Gösterge Olarak Erkek Giyim-Kuşam ve Süslenme Unsurları	405
5. Gösterge Olarak Kadın Giyim-Kuşamı	407
Özet Değerlendirme	409
Değerlendirme Soruları	413

XI. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN İNANIŞ TEMELLİ TEMSİLLERİ

1. Halk İnanışlarıyla İlgili Temel Kavramlar	418
--	-----

1.1. Animizm ve Animatizm.....	418
1.2. Natürizm (Doğacılık)	420
1.3. Totemizm.....	420
1.4. Manizm (Atalar Kültü).....	421
1.5. Şamanizm	422
1.6. Büyü	425
1.8. Kült.....	431
1.9. Ritüel-Tören-Ayin	432
2. Hayat Çemberi: Geçiş Dönemleri / Yaşam Krizleri İle İlgili Halk İnanışları	435
2.1. Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	436
2.1.1. Doğum Öncesi ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	436
2.1.2. Doğum Anı İle İlgili İnanış ve Uygulamalar	441
2.1.3. Doğum Sonrası İle İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	444
2.2. Evlilikle İlgili İnanış ve Uygulamalar	458
2.2.1. Türklerde Evlenme Biçimleri.....	460
2.2.2. Evlenmeyle İlgili İnanış ve Uygulamalar	464
2.3. Ölümle İlgili İnanış ve Uygulamalar	479
2.3.1. Türklerde Ruh, Can, Ölüm ve Öteki Dünya.....	479
2.3.2. Ölüm Öncesi İle İlgili İnanış ve Uygulamalar	483
2.3.3. Ölüm Anı İle İlgili İnanış ve Uygulamalar	485
2.3.4. Ölüm Sonrası İle İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	493
3. Günlük Hayat, Doğa, Doğa Olayları ve Doğaüstü Varlıklarla İlgili Halk İnanışları.....	498
3.1. Zaman, Mekân ve İnsan (Zamanın, Mekânın ve İnsanın Başlangıcı).....	498
3.2. Diğer Canlı Türlerinin Başlangıcına Dair İnanışlar.....	502
3.4. Uygarlığın, Yaşayış Biçimlerinin ve Kurumların Başlangıcına Dair İnanışlar	505
3.4. Eskatolojik İnanışlar: Tufan ve Kıyamet.....	511
3.5. Gökyüzü ve Astronomik Olaylarla İlgili Halk İnanışları	515
3.6. Hayvanlarla İlgili Halk İnanışları	521
3.7. Bereket ve Uğurla İlgili Halk İnanışları	524
3.8. Dini ve Geleneksel Gün ve Bayramlarla İlgili İnanışlar.....	527
3.9. Nazarla İlgili Halk İnanışları	533
3.10. Su ve Ateşle İlgili Halk İnanışları.....	534
3.11. Doğaüstü Varlıklar ve Tekinsiz Yerlerle İlgili Halk İnanışları	537
3.12. İnsan Organları İle İlgili İnanışlar	538
3.13. Evle İlgili İnanış ve Uygulamalar	542
Özet Değerlendirme	546
Değerlendirme Soruları	555

XII. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN TAKVİM, MEVSİM/İKLİM, ÇEVRE, SAĞALTMA VE HUKUKA DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Halk Biliminin Bir Şubesi Olarak Halk Bilgisi.....	559
2. Halk Bilgisinin Kadrolarını Besleyen Kaynak: Geleneksel Ekolojik Bilgi	559
3. Halk Takvimi	561
4. Halk Meteorolojisi	567

5. Halk Hekimliği / Tıbbî Folklor	573
6. Halk Veterinerliği	579
7. Halk Botaniği	581
8. Halk Zoolojisi	582
9. Halk Hukuku	583
Özet Değerlendirme	587
Değerlendirme Soruları	591

XIII. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN MÜZİĞE ve DANS DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Halk Müziği	595
1.1. Terimler, Açıklamalar ve Kuram	595
1.2. Türkiye’de Halk Müziği Çalışmaları	607
1.3. Türk Halk Müziğine Genel Bakış	617
2. Halk Dansları	625
2.1. Terimler, Açıklamalar ve Kuram	625
2.1.1. Oyun ve Dans Kavramları	625
2.2. Türkiye’de Halk Dansları Çalışmaları	628
2.3. Türk Halk Danslarına Genel Bakış	634
2.3.1. Yapısal Özellikler	634
2.3.2. Sınıflandırmalar	636
2.3.3. Türler	640
Özet Değerlendirme	646
Değerlendirme Soruları	653

XIV. BÖLÜM

HALK BİLGİSİNİN EĞLENCE, GİZLİ DİL VE ARGOYA DÖNÜK TEMSİLLERİ

1. Eğlence ve Oyun Kavramları Üzerine	657
1.2. Yetişkin Kadın ve Erkek Eğlenceleri	660
1.2.1. Takvime Bağlı Eğlenceler	660
1.2.1.1. Köy Seyirlik Oyunları	660
1.2.1.2. Şenlik ve Festivaller	667
1.2.2. Takvime Bağlı Olmayan Eğlenceler	672
1.3. Çocuk Eğlenceleri	673
2. Halk Dili, Argosu ve Jargonu	675
3. Adlar ve Lakaplar	677
4. Halk Mizahı	680
5. Gizli İletişim Dili	681

XV. BÖLÜM

UYGULAMALI HALK BİLİMİ

1. Almanya ve Amerika’da Halk Bilimi Alanında Yeni Arayışlar: Derleme, Arşivleme ve İncelemeden Uygulamaya	691
2. Eğitim ve Turizmden Sosyal ve Kültürel Projelere Uygulamalı Halk Bilimi	693
Değerlendirme Soruları	698
BİYOGRAFİLER	700
CEVAP ANAHTARLARI	705